

Pavol Strauss

## O Smrti

*„Neviem si predstaviť nikoho, kto by ešte vedel u nás hovoriť o tejto téme tak múdro a tak básnicky.*

(Milan Rúfus)

*„Ludstvo sa zatiaľ neprejedlo hrôz a schystáva sa do výmyslov nových absurdít. A zabúda, že smrť je náš posledný a najväčší čin.“*

(Pavol Strauss)

Príloha Listy PS 21-22 (2013)

## Ústredný problém našich životov

„Život zavše pozostáva z hľadania života a v rámci toho hľadania sa naďabí na smrť.“

„V podstate bol ústredný problém môjho života smrť a večnosť. Prvé detské zápisky začali vetou: «Musím písať, aby som tu mohol vždy ostať.» A aj motív celého života bola túžba po poznaní večnosti. Akými oblasťami sa tárala duša. Cestami necestami. Je to dlhá cesta, kým sa Boh stane ústredným problémom našich životov.“

„Smrť je najmenej prebádaný kút života. Pritom najzaujímavejší. A najtrvalejší. A najzáhadnejší. I tvár veľmi múdreho človeka sa vystupňuje do nepochopiteľných rozmerov.“

„Ani celý život nestačí na to, aby sme pochopili smrť. Keby sa nám podarila dokonalá analýza života, všetkých jeho parametrov, fyziologických i psychologických, boli by sme tak ďaleko, ako sme navzdory všetkým objavom hvezdárov od úplného poznania vesmíru. I čriepky symbolizujú celok a zladia sa nakoniec v aproximatívnu úplnosť. Ale vždy v oblasti nestálosti.“

„Najväčší vývoj sa doteraz udial v človeku. Nikomu sa rozumovou cestou nepodarilo preniknúť za vrchol budúcnosti – za smrť. To nebolo a nebude dielo vedcov, ale viziónerov, svätcov a adeptov ducha.“

„Nepatrí k bontónu hovoriť o smrti, i keď je to v každom živote najdôležitejšia chvíľa. Ako keby sa o čomkoľvek hovorilo, zdá sa to významnejšie. Ale veď je to križovatka všetkých možných životov. A čo je podstatné, o tom by sa malo najviac rozmýšľať, a nie najviac mlčať.“

„Smrť je zdegradovaná na banálnu a bežnú udalosť. Ale veď je to najdôležitejšia chvíľa života. V tom povedomí by mal žiť starnúci človek. Veď každý v každom umiera.“

## **Naučiť sa chápať smrť**

„Sme tak zabraní do svojej slepej sebeckosti, že si nevieme živo uvedomiť, že v každej sekunde zomierajú na svete traja až piati ľudia. Aj na nás sa zabudne. Každý umrie sebe. Celý svet je údolie Jozafat. Čakanie úsvitu.“

„Ľudia sa strácajú. Smrť ich kosí [...] A stále nik nevidí to podstatné, čo je za všetkým. Všetko sa mení, ľudia i prostredie, a nik nedovídi konca a zmyslu všetkého.“

„Ľudia prestali uvažovať v kategóriách večnosti. Málo sa myslí na smrť. Každý ju len odsúva, i keď je najreálnejšia realita.“

„Väčšina ľudí žije tak, akoby svet trval večne.“

„Z ľudí vytuchla predstava konca. Preto sú takí.“

„Nezodpovedne žijeme, nezodpovedne umierame.“

„Vytratil sa animálny strach, ktorý pochyťí i zvieratá, i vtáčky pred blížiacou sa prírodnou katastrofou. Človek prestal rátať so zánikom života. Len ho chlípe veľkou lyžicou, až do opojného šera nastávajúceho večera. A tak chodíme vedľa seba ako bezcitné tône dobre oblečených a najedených bábok, bez večnostného zakotvenia, zbytočne narážajúc do seba, ako neuvedomení kandidáti skutočného alebo atómového krematória. A láska je neláska, vzťahy sú na zhrdzavených vzpruhách banality, prilepení sme na klzkej podložke odrazového mostíka pred absolútnom, nediferencovateľné objekty budúceho sna inferna.“

„I keď problematika smrti a umierania je z najzávažnejších problémov ľudského bytia, obchádzame ju v našej lekárskej oblasti s diskrétnou rozpačitosťou a s rozpačitou diskrétnosťou. [...] Ešte nevieme utvoriť atmosféru primeranú utrpeniu a umieraniu.“

„Zatiaľ sa u nás ani jednému medikovi na fakulte, ani jednej zdravotnej sestre nepovedalo dostatočne, ako ich [chorých] opatrovať a ako sa správať voči ťažko chorému alebo umierajúcemu.“

„Vážime si človeka, kým má postavenie a stojí na nohách; prestávame si ho vážiť a ctiť, keď je vystretý na márach. Ale tak ako je človek čosi viac než niekoľko desiatok kíl bielkovín, vody, uhľohydrátov, tukov a zhľuk biochemických reakcií, tak aj smrť je iné než inventúra života.“

„Tu a tam umrie aj národný umelec, aj iní menej fedrovaní duchovia a spisovatelia. Ale mládež s tým už necíti a

o nich nevie. Ani nevie, na čo by mohla byť hrdá a nakoniec je hrdá len na svoje zárobky a na to, čo s tým súvisí. A to je asi ten žiadaný a správny stupeň ignorancie.“

„A vari korene panického strachu pred smrťou – lebo veď odpor voči smrti je prirodzená reakcia pudu sebazáchovy – sú vo vystupňovanom individualizme, ktorý stratil k celku a vesmíru vzťah.“

„Každá doba má svoju novú smrť. Kým predtým každý mával svoju vlastnú smrť, ktorá sa v ňom zbierala po celý život, narastala v ňom s vlastnou silou, s vľúdnosťou a dôstojnosťou, v novej dobe sa smrť premenila ako mnohé iné na niečo priemerné. Ako rástla pravdepodobnosťou, stala sa v populačnej explózií sveta lacnou a potrebnou samozrejmosťou. [...] A tak sa smrť pomaly zdegradovala na poruchu vesmírneho chodu v malom [zastavenie činnosti mozgu], stala sa priemernou udalosťou, ľahko odstrániteľnou, ktorá zjavne nezaväži pri rozkolísaní svetovej rovnováhy.“

„Človek začína byť človekom, keď ráta so smrťou. A záujmom o smrť sa nekončí záujem o život, ba tým sa umocní.“

„Už Cicero spomínal, «že filozofovať znamená učiť sa zomierať. Že život filozofa je stála meditácia o smrti.»”

„Schopenhauer myslel, že «bez smrti na zemi by sa asi sotva bolo začalo filozofovať». Možno, že je náš život taký odfilozofovaný, že si túto vetu málokto uvedomí. A potom Goethe sa vyjadril: «... tí, čo nedúfajú v život po smrti, sú už

pre tento život mŕtvi». Im sa zdá všetko prepadnuté smrti. Len intenzívny vnútorný duchovný život je prechodom k posmrtnému bytiu. Lebo to je jediná oblasť človeka, ktorá nezvädne, nerozloží sa, ale prerastá cez seba, i keď vyrastie zo seba. Duchovné jestvovanie je nepretržité.“

„Smrť je nedefinovatelný faktor. Ale ňou začína múdrosť sveta i poézia.“

„Veľkým vynálezom bude: naučiť nás pochopiť smrť a utrpenie. Naučiť nás novej radosti, napriek smrti a utrpeniu. Naučiť nás ju chápať ako radostnú nutnosť.“

„Ani život nie je náhoda, ani smrť. Oboje patrí do mozaiky nutnosti.“

„Ľuďom treba – dnes väčšmi ako inokedy – pomôcť žiť a pomôcť zomrieť. I keď si myslia, že to vedia.“

„Chybujú tu školy umierania.“

„Treba sa ľudstvu naučiť starému umeniu umierania. Vedieť povedať áno, prijímať Ťa. Spustiť závoje citu. Ako pri voľnom páde jesenného listu. Bez veľkých emócií. Do novej fázy bytia, pri všetkom nebytí. Pri vpadnutých očiach dňa.“

„Blahorečiť budú ľudia toho, čo by odhalil tajomstvo smrti. Zatiaľ by stačilo tajomstvo života. Ale veď to je skoro to isté.“

„Ani miliónové skúsenosti nepriniesli definitívne správy o podstate smrti. Podľahli jej i veľkí svätci i veľkí hriešnici a zloduchovia. Anjeli dobroty i masoví vrahovia. A všetko a všetci sa stratili do nehybného zabúdania.“

„Rozprávočky stačia po istú vývinovú zastávku. Potom je potrebná strava pre rast a rozšírenie poznania. Pred smrťou treba iné ako rozptýlenie. Veď za každou zákrutou číha, ako za dverami, večnosť.“

„Ku každému príde deň, keď sa na váhach života stane-  
me jazýčkom na strane života alebo smrti... Príde deň, keď  
sa každý pohľad na náš život, na každé vypovedané slovo i  
slovo nevypovedané, na každý náš čin veľmi kriticky zaos-  
trí; keď sa budeme pohybovať ako za zväčšovacím sklom;  
keď sa premeníme na uzdravovateľov «infirmis nostris  
saeculi», cez seba pre svet, alebo na kazisvetov, čo pod-  
ľahnú zhubnému bujneniu všetkých menlivých dnešných  
a zajtra zrelativizovaných efemérnych módností. Myslím  
prítom vždy na svet našich etických vzťahov a súvzťažnos-  
tí, našich vzájomných i širších zodpovedností, vytváranie  
a zveladenie civilizačného indexu našich i nám zverených  
životov, našich stretnutí a súžitia, gradácie vlastných i cu-  
dzích možností a daností.“

## **Učenie o smrti a živote**

„Veľký piatok. Najväčší deň dejín sveta. Deň smrti  
smrti. Večný život medzi nami. Pre Tvoje drahé sväté rany  
Pane Ježišu Kriste, zmiluj sa nad nami.“

„Vždy v nás niečo musí zomrieť, aby sa niečo nové zo-  
budilo do života. Opúšťame sa, aby sme sa znovu našli. I  
keď zmenení, v novom šate, v novom zdraví, do nových  
možností, ale i do nových chorôb, vädnutí a úbytkov síl a  
schopností.“

„Zomierať možno denne. Sebe, iným, svojim zámerom a ideálom, svojej práci, svojej láske, svojej sile a zdatnosti, svojim schopnostiam a možnostiam. Smrť zažíva. Všetko je metamorfóza. V nás, s nami i mimo nás. A všetko v osídlach plynutia.“

„Koľko smrti je v každom z nás. Nemyslím na onkogénne vírusy [...], ale len večný princíp plynutia, tú večnú túžbu vesmíru po nás, ten nečujný výkrik dovolávajúci sa večnosti. A to všetko je túžba po svetle.“

„Život je vo všetkých oblastiach stála a smrťou nepre-rušená metamorfóza.“

„Aj smrť je kus života, najťažšia úloha v živote. Život pred oponou a za ňou. Stálou premenou sa stávame sebou.“

„Každá chvíľa je malá smrť, každá smrť je hlt večnosti.“

„A pre koho smrť je metamorfóza poznania a vedomia, pre toho cesta na koniec duchovných možností je viac ako problém voľby.“

„Kto chce osláviť život, neobíde sa vo svojom slovníku bez slova smrť.“

„Nedá sa zomrieť, len v novej forme žiť.“

„Večnosť je všade. V nás, okolo nás a vo všetkom, čoho sa dotkneme. Preto je tak zodpovedné žiť. Od nášho vpádu do všedného dňa má všetko večnostné dimenzie, i ten najmenší kon. Žijeme večnosťou a vo večnosti, od prvého dychu.“



„Život je neraz len veľká ilúzia, a smrť jej urobí koniec. Tu sa ukážu pravé hodnoty života. Hodnota, pravá hodnota, je len to, čo sa nedá kúpiť. A dnešný človek si myslí, že sa dá všetko kúpiť. Ale smrť je colnica, ktorá nič okrem čistého svedomia a duchovnej prelesti neprepustí.“

„Smrť je koniec všetkých ilúzií... No nielen o mŕtvych, ale aj o živých!“

„Raz príde deň, keď sa všetko vyjasní. Aký nepatrný a úbohý je človek so všetkými uverejnenými i zamlčanými pahodnotami! Ako sa pred Absolútnom tmolí všetok život, i kultúrny, i mravný, ako neúčinný závan! Ako sa utiahne do seba všetka spupnosť ľudská vo víre ostatného výbuchu pravdy!“

„Smrť ústi do ríše pravdy.“

„Plnosť života je najlepšia príprava na smrť. Málo rečí a veľa koncentrovaných myšlienok. Oprieť sa o poznanie cenných a veľkých životov. Poznať svoju malosť, i malosť každého človeka minulosti i súčasnosti. Naučiť sa žiť zo zorného uhla smrti.“

„Všetko nás prepadá. Na nič sa riadne neprichystáme. Nik. Ani Dante, ani Goethe, ani Mozart. Najmenej na smrť. Do jedného sa vkráda, k inému sa priplichťí, v niekom narastie, v inom sa rozmrví. Každý o nej vie. Ale úprimne len málokto ju čaká. Len málokomu je smrť sestrička.“

„Žijeme v atómovej dobe, v ktorej sa v jediný deň môže zaseknúť osud celého sveta. Taký deň je možný. Jediný zú-

rivý deň. Kto už je dobre pripravený na smrť? No, viem, sú aj takí ľudia. Hocikde.“

„Kto sa vzbúril proti Bohu, vzbúril sa aj proti sebe. Považovať smrť za nespravodlivosť znamená vyprázdniť vlastný život. Len v protivách rastie poznanie pravdy.“

„Človek si je sám tvorcom svojho života i svojej smrti.“

## **Smrť ako brána do večnosti**

„Či a kde sa povyzrážajú rozptyly umožnených poznání a v akých skupenstvách, to je veľká otázka všetkých rednúcich dní. Ale všetko býva vynovené, lebo ním môže byť, nový život v novom svetle. Iskrenie večnosti v našej konečnosti a všetko je iné.“

Smrť vnímal Strauss ako „kozmicú udalosť. Smrť nikdy nie je hazard. Smrť nikdy nie je niečo nechcené, ale svetu potrebné. Blíži sa rozhodnutie Prozreteľnosti.“

„Telo podľahne skaze a len svet ducha cez médium duše pretrvá aj vesmírne katastrofy.“

„Každý život a každá smrť je vryp do vesmírnej súhry. Majú svoje určenie, svoje hranice, svoje miesto. [...] Nič sa nestratí. Všetko tu ostáva.“

„Všetko, čo sa stalo, stáva sa večne vo sfére vynoveného duševného priestoru. Sme do večnosti sprítomnení na konci zúženého a zostreného horizontu.“

„Nič sa nestratí. Všetko tu ostáva. Každé naše gesto, každý úder nášho srdca sú potrebné pre pokračovanie výstavby sveta i duchovného vesmíru, ale i každá naša bolesť a príkorie sú na tom účastné. A preto je každý život vesmírny a duchovné dobrodružstvo. A preto sa nám prichodí cítiť figúrkou na šachovnici Božej vôle. Lebo sme žití.“

„Nič sa nestratí úplne. Za každým činom, za každou myšlienkou ostáva na oblohe tratiaceho sa času skonden-zovaný oblak zo všetkého. Trvalá, do metamorfózy vsadená neodčiniteľnosť. Všetko, čo sa stalo, stáva sa večne vo sfére vynoveného duševného priestoru. Sme do večnosti sprítomnení na konci zúženého a zostreného horizontu.“

„Už nevidieť, či si mal správne otvorené oči. Či si bol schopný za každou bolesťou tušiť radosť, za každou slzou úsmev, za každou porážkou víťazstvo, za každou nocou deň, za každou definitívnu nocou definitívny stály deň. Nič sa tu nestratí. Všetko tu ostáva.“

„Smrť nás o všetkom najlepšie poučí. Smrť ako informátor našich pomýlených očí, ako korektúra našich nesku-točných predstáv, ako vústenie do absolútnej skutočnosti, z fixných omylov obmedzenosti a našich podmieneností.“

„Čo je duchovné, je nezničiteľné. A to je základ posmrtného života [...] Preto sú smiešne všetky hmotné hodnoty, tie sa rozpadnú ako naša hmotná podstata.“

„Tu nepomáha nijaké stretanie s veľkými a významnými ľuďmi. Tu nepomáha vykupovanie vlastnými dielami.“

Ani kontakty s cirkevnými hodnosťarmi. K smrti prichádza každý sám. Zťažený svojimi nedostatkami, svojimi vinami a hriechmi, s celou svojou minulosťou.“

„Treba briskný skok z jemných patofyziologických mechanizmov do tej primitívnej orgánovej stuhnutosi. Za sekundu zmizli všetky masky. Až po smrti má každý vlastnú tvár, či uhladenú, či zohavenú. Ale i výzor môže klamať. Nie je vizitkou pre večnosť. Vrásky, čo vyrýla bolesť, utrpenie a ponížovanie sa vyhladia. Koľko problémov, rozpakov a ústrkov do seba pochovaných.“

„Láska rovná sa súhlas so všetkým, rovná sa pokoj.“

„Kristova smrť je začiatok nášho života. A naša smrť bude pokračovanie v Jeho živote. To je veľkonočný výhľad našich životov. Zbytočné o tom viac hovoriť, skôr to viac prežívať.“

## **Život ako cesta za večnosťou**

„Lodivod života je smrť. Pomáha nenaraziť na plytčiny.“

„Iba v blízkosti smrti poznáme lepšie život.“

„Najlepšie by sme sa v živote rozhodovali, keby sme ku všetkému pristupovali, ako keby sme už mali smrť za sebou. Bez obáv, bez konvencií, bez falošných ohľadov, bez hanby a strachu.“

„Každý žije v predzvesti smrti. Všetko, i to najväčšie súženie, sa končí hrobom. Len kto si uvedomuje ľudské určenie, závislé od sveta ducha, vie si vnútorné priestory rozšíriť premýšľaním, meditáciou, modlitbou a spája sa vedome so spojmom medzi vnútrom človeka a Bohom, unesie ten náhly šok smrti.“

„Život je vždy len lepšia alebo horšia príprava na smrť.“

„Po celý život si svojimi skutkami, svojou odbornou činnosťou, formovaním a deformovaním svojej osobnosti, svojím realizovaným a nerealizovaným dielom píšeme svoj testament.“

„Ale len máloktorý život chce byť prípravou na smrť, či už zmýšľaním, správaním, postojom ľahostajnosti alebo jasnozrivosti.“

„Treba sa tuším veľa učiť, aby sa do smrti došlo v plnosti vedomia a v plnosti dobroty. Všetkému sa dá priučiť.“

„Začína sa to až s démonickou posadlosťou po naplnení života, života zážitkov a poznania. A pokračuje to občasnou predstavou vlastného konca. Oscilácia na všetky strany, v neustálom boji o trvalý stav. Stála konečnosť a pominuteľnosť vo večnom tu.“

„Ak má život ďaleké zacielenie, má ho aj smrť. Aký máš cieľ, takú máš smrť. A každý vystačí s jednou smrťou. Ale každý má svoj štýl umierania.“

„Sloboda a smrť. Problém na celé životy. Sloboda ako predobraz večnej slobody. Smrť ako brána do nej. Vyjsť zo zajatia života nie je to isté ako vyjsť zo seba.“

„Myslenie na smrť je myslením o živote. Oči sa zavrú a otvorí sa do sna, i do večného sna. Všetko je život. Vždy.“

„Občas sa človek zobudí akoby po smrti. Všetko znovu začína, pretože je všetko možné, znovu možné, znovu možné inak. Všetko sa stáva prehľadným a sprehľadným. A pretože je možné dovidieť do rôznych hĺbok, zblížili sa podstaty vecí. Už niet izolácie, všetko interferuje. Ide o silu pohľadu, ktorý spája tým že cez všetko penetruje a indukuje súlad poznání najprotiľahlejších sfér, najjemnejšie poznanie, najrôznejšie údobia, najkrikľavejšie potreby a vybočenia dneška s minulým.“

„Ale veď každá forma života je cesta za večnosťou. Ten krátky úsek pozemského života nemá zmysel v sebe. Všetci sme povolání do domu Otcovho. A Duch Boží nás vedie cestami-necestami, cez pokušenie, choroby a utrpenia, a len čo sa duša zodvihne do polohy ducha a úplnej odovzdanosti sú chvíle, čo sa nestratia. My nie sme vesmírny odpad na malej hviezdičke, lebo Kristus je medzi nami.“

„Odchod zo života môže byť najšťastnejšia chvíľa. Šťastie, že ideme k Bohu.“

„Smrť je nová forma života. Prijíma nás s otvoreným náručím a je na nás, aby sme ho aj my prijali s otvoreným náručím.“

„Smrť? Kdeže! Len ruky všetkých ciest sa zložia v amen.“

„V každej ozaj veľkej chvíli života je človek sám, úplne sám. A najväčšími chvíľami sú smrť a stretnutie s Bohom. Ba hádam len to druhé, lebo i smrť je v ňom zahrnutá. A riečisko, ktoré nás k obom privedie – je utrpenie. Všetko veľké je ťažké. A vo chvíli veľkého utrpenia a veľkej opustenosti spoznáme pravú hodnotu Božej opory. Nik nie je tak ubolený, aby prerástol cez Krista, a nik nie je taký opustený, aby nezačul tlkot Božského Srdca. Všetci sme prežili časy hrôzy, bolesti a stiesnenosti priam apokalyptických rozmerov. Životy zhášali ako polozbytočné zápalky, smrť sa vyrábala vo veľkom, vraždilo sa temer továrensky, smrť skoro pršala na svet. Nejednen z nás sme boli v situáciách krajných životných možností, smrť nás už-úž olizovala. Život bol pozbavený všetkej dôstojnosti; žiť znamenalo čakať na koniec. Ťažké chvíle sú onou kráľovskou lúčavkou, ktorá spálila všetko prídavné, a čo zvýšilo, bol rýdži kov nepostrádateľného a neostalo nič – i vtedy, keď už ničoho nebolo – iba láska ku Kristovi a ani nie modlitba, ale džavot srdca obrátený k Nemu. Najplnšími chvíľami života ostanú tie bezdyché minúty z bombardovania, strávené v kaplnke blízko Najsvätejšej sviatosti, keď bolo srdce rozhodnuté: Ak umrieť, tak blízko Teba, Pane! A od tých chvíľ ostalo ešte pevnejšie predsavzatie: Keď žiť, tak blízko Teba, Pane!“

„Smrť bola a je vyvrcholením života.“

„Život je jedna kontinuita i napriek smrti. Smrťou vrcholí život.“

„Za životmi, ktorých vyvrcholením bolo umieranie, ba bolo pravým žitím, sa vari aj zem iným spôsobom zaviera. Ako veľké vydýchnutie. Ako závan osvieženia.“

„Aby sme si niečo ujasnili, potrebujeme svetlo. A najmä pri najdôležitejšej udalosti života, pri vrcholnom sviatku duše.“

„Čo potrebujeme, je sila istoty, nádej budúcnosti.“

„Človek nemôže žiť bez nádeje. Bez nádeje by bol život mraveniskom zúfalcov.“

„Ako možno byť oporou umierajúcemu. A švagriná mi umiera. Môžeme sa poučiť u Jóba, ale i v liste Korintňanom. Kým sme tu, žijeme vo viere, ale potom v nás bude živé videnie. Môžeme len vniesť do každého nezlomnú dôveru, ako ju mal Jób. To je najväčšie vnútorné bohatstvo. Dostať do seba silu viery, nezlomne prehltnúť všetky ťažkosti a bolesti. Tú hranicu určí Boh.“

„Keď zomrie vzácny, čistý a dobrý človek, nie je svet ani zmenený, ani ochudobnený, lebo jeho osobnostný odtlačok do sveta tu ostáva. To je subjektívny dôkaz nesmrteľnosti.“

„Smrť je najtvrdšia skutočnosť života a vstupná brána do najzáhadnejších oblastí.“

**(Vybrané z monografie Martina Kolečáka, Pavol Strauss - hľadač pravdy, z kapitoly Smrť a pravda.)**